



دانشگاه یزد

دانشکده علوم اجتماعی

گروه جامعه‌شناسی

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

علوم اجتماعی - جامعه‌شناسی

بررسی میزان و عوامل موثر بر قانون‌گرایی شهروندان شهر یزد

استاد راهنما: دکتر اکبر زارع شاه آبادی

استاد مشاور: دکتر مسعود حاجی زاده میمنندی

پژوهش و نگارش: رحمت اله ترکان

مهر ماه ۱۳۹۰

تقدیم

به دو موجود مقدس؛ آنان که ناتوان گشتند تا ما به توانایی برسیم، مویشان سپید گشت تا ما در اجتماع روسپید شویم و عاشقانه
سوخند تا روشنگر راهمان باشند، آنان که نیا سووند تا ما بساییم و همیشه گرمایی بخش وجودمان هستند.

پدر و مادر م

الذی علّم بالقلم ، علم الانسن عالم یعلم

(سوره علق آیه ۳ و ۴)

به نام کسی کافرید از عدم به انسان عطا کرد فکر و قلم
به انسان میاوست علم از نعمت هر آنچه ندانست آن را بجهنت

در ابتدا از استاد گران قدر جناب آقای دکتر اکبر زارع شاه آبادی که زحمت راهنمایی این پژوهش را بر عهده داشتند و بار بار نکات ارزنده یاری گریختن در انجام این پژوهش بوده اند کمال تشکر و قدردانی را دارم. همچنین از جناب آقای دکتر مسعود حاجی زاده میمندی به خاطر راهنمایی های ارزنده شان در جهت ارتقاء این پژوهش تشکر و قدردانی می کنم. در پایان نیز بر خود لازم می دانم از همدلی و همراهی همه عزیزانی که به نحوی در تهیه و تنظیم این پژوهش مرایاری رسانده اند تشکر و قدردانی نمایم.

چکیده

قانون مایه قوام و ثبات یک جامعه است و بدون رعایت آن، نظم و امنیت حاصل نخواهد شد. عوامل متنوع و متعددی در فرایند قانون‌گرایی افراد نقش دارند. هدف تحقیق حاضر بررسی میزان قانون‌گرایی شهروندان شهر یزد و عوامل موثر بر آن است. برای تبیین قانون‌گرایی شهروندان از نظریه‌های فلسفی، روان‌شناسی و جامعه‌شناسی استفاده شده است.

جامعه مورد مطالعه، افراد متأهل ۱۵ سال به بالای شهر یزد بوده‌اند (۲۵۵۶۸۷ نفر) که ۳۶۲ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شدند و برای گردآوری اطلاعات این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است؛ که روایی آن از طریق اعتبار محتوا و پایایی از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ سنجیده شد. سپس اطلاعات گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. پژوهش حاضر از نوع کاربردی و از نظر روش، پیمایشی است.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین سن، تحصیلات، طبقه اجتماعی و قانون‌گرایی رابطه معنی‌دار وجود دارد. اما بین جنس، وضعیت شغلی افراد و قانون‌گرایی رابطه معنادار وجود ندارد. هم‌چنین ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای اساسی تحقیق نشان می‌دهد که بین دین‌داری، سرمایه اجتماعی، نگرش به قانون، نظارت اجتماعی، عدالت توزیعی و قانون‌گرایی رابطه مستقیم و معنی‌دار وجود دارد. اما بین آنومی و قانون‌گرایی رابطه معکوس و معنادار وجود دارد. تحلیل رگرسیون چندگانه نشان داد که به ترتیب متغیرهای دین‌داری، سرمایه اجتماعی، نظارت اجتماعی، سن و عدالت توزیعی در مجموع ۳۱/۷ درصد از واریانس متغیر وابسته (قانون‌گرایی) را تبیین می‌کنند.

در مجموع می‌توان از یافته‌های این تحقیق چنین نتیجه گرفت که عوامل تأثیرگذار بر قانون‌گرایی چه در سطح خرد و چه در سطح کلان، در نهایت در برگیرنده مجموعه‌ای از متغیرهای فردی، اجتماعی و عوامل موقعیتی است؛ لذا لازم است با رویکرد چند وجهی همراه با مجموعه‌ای از متغیرها که در ارتباط متقابل با یکدیگرند، به پژوهش در سطحی فراگیرتر برای دست‌یابی به شناختی جامع‌تر در این زمینه پرداخت.

کلید واژگان: سرمایه اجتماعی، دین‌داری، قانون، قانون‌گرایی، قانون‌گریزی، نگرش به قانون

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱-۱- مقدمه.....	۲
۱-۲-۱- تعریف و بیان مسئله.....	۳
۱-۳-۱- اهمیت و ضرورت موضوع.....	۶
۱-۴-۱- اهداف تحقیق.....	۷
۱-۵-۱- تعریف و تحدید مفهوم گرایش.....	۸
۱-۶-۱- ابعاد و اجزای گرایش.....	۹
۱-۷-۱- برخی تعاریف و تعبیرهای مختلف درباره قانون، قانون‌گرایی و قانون‌گریزی.....	۱۱
۱-۸-۱- علل قانون‌گریزی.....	۱۷
۱-۹-۱- عوامل موثر بر قانون‌گریزی.....	۲۰

فصل دوم: زمینه‌های پژوهشی و نظری تحقیق

مقدمه.....	۲۳
۱-۲-۱- زمینه‌های پژوهشی.....	۲۳
۱-۱-۲- پژوهش‌های خارجی.....	۲۳
۲-۱-۲- پژوهش‌های داخلی.....	۲۵
۲-۲-۱- زمینه‌های نظری تحقیق.....	۲۹
۱-۲-۲- پیشینه فلسفی.....	۲۹
۱-۱-۲-۲- توماس هابز (۱۶۷۹-۱۵۸۸).....	۲۹
۲-۱-۲-۲- جان لاک (۱۷۰۴-۱۶۳۲).....	۳۰
۳-۱-۲-۲- جرمی بنتهام (۱۸۳۲-۱۷۴۸).....	۳۱

- ۳۲ کاستالیون ۴-۱-۲-۲
- ۳۳ ایمانوئل کانت ۵-۱-۲-۲
- ۳۳ انگلس ۶-۱-۲-۲
- ۳۳ دیدگاه‌های روان شناختی ۲-۲-۲
- ۳۴ لورنس کوهلبرگ ۱-۲-۲-۲
- ۳۶ آلبرت بندورا ۲-۲-۲-۲
- ۴۰ فروید ۳-۲-۲-۲
- ۴۰ میشل ۴-۲-۲-۲
- ۴۱ هوندريش ۵-۲-۲-۲
- ۴۱ رویکرد رفتاری ۶-۲-۲-۲
- ۴۲ دیدگاه‌های جامعه شناختی ۳-۲-۲
- ۴۲ نظریه آنومی دورکیم ۱-۳-۲-۲
- ۴۶ مرتن ۲-۳-۲-۲
- ۴۸ اختلال و آشفتگی اجتماعی ۳-۳-۲-۲
- ۵۰ نظریه‌های بی سازمانی اجتماعی در تفسیر قانون گرایی و قانون گریزی افراد ۴-۳-۲-۲
- ۵۳ نظریه کنترل اجتماعی در مورد تبیین رفتار غیرقانونی ۵-۳-۲-۲
- ۵۵ کنترل‌های شخصی و نقش آن بر تقویت قانون گرایی ۱-۵-۳-۲-۲
- ۵۶ کنترل‌های اجتماعی و نقش آن در قانون گرایی افراد ۲-۵-۳-۲-۲
- ۵۹ نظریه نظارت اجتماعی پیش زمینه قانون گرایی و قانون گریزی ۶-۳-۲-۲
- ۶۰ وابستگی ۱-۶-۳-۲-۲
- ۶۱ تعهد ۲-۶-۳-۲-۲
- ۶۲ درگیری ۳-۶-۳-۲-۲
- ۶۲ اعتقاد ۴-۶-۳-۲-۲
- ۶۴ نظریه انتقال فرهنگی در تبیین قانون گریزی و قانون گرایی ۷-۳-۲-۲

- ۶۷ ۸-۳-۲-۲ یورگن هابر ماس
- ۶۷ ۱-۸-۳-۲-۲ تضاد واقعیت و هنجار (قانون)
- ۷۱ ۹-۳-۲-۲ احساس عدالت اجتماعی
- ۷۲ ۱۰-۳-۲-۲ نظریه تعهد اجتماعی
- ۷۵ ۱۱-۳-۲-۲ دین‌داری و کجروی در علوم اجتماعی
- ۷۹ ۱-۱۱-۳-۲-۲ رویکرد کارکردی دورکیم
- ۸۲ ۲-۱۱-۳-۲-۲ رویکرد وبری به رابطه دین و نظم اجتماعی (پایبندی به قانون)
- ۸۳ ۱۲-۳-۲-۲ نظریه شبکه (روابط اجتماعی و یادگیری اجتماعی)
- ۸۵ ۱۳-۳-۲-۲ نظریه‌های سرمایه اجتماعی
- ۱۰۶ ۸-۱۳-۳-۲-۲ نظریات مربوط به گرایش
- ۱۰۹ ۳-۲ چارچوب نظری تحقیق
- ۱۲۱ ۴-۲ مدل نظری تحقیق
- ۱۲۲ ۵-۲ فرضیات تحقیق

فصل سوم: روش شناسی پژوهش

- ۱۲۴ ۱-۳ روش تحقیق
- ۱۲۵ ۲-۳ جامعه آماری
- ۱۲۵ ۳-۳ حجم نمونه و شیوه نمونه‌گیری
- ۱۲۶ ۴-۳ روش نمونه‌گیری
- ۱۲۶ ۵-۳ ابزار گردآوری داده‌ها
- ۱۲۶ ۶-۳ نحوه سنجش متغیرها و سازه‌ها
- ۱۲۸ ۱-۶-۳ نحوه سنجش متغیر سن
- ۱۲۸ ۲-۶-۳ جنس
- ۱۲۹ ۳-۶-۳ پایگاه اقتصادی - اجتماعی (طبقه اجتماعی)

۱۳۱ نحوه سنجش نگرش به قانون	۳-۶-۴
۱۳۱ نحوه سنجش احساس کنترل نهادی	۳-۶-۵
۱۳۲ نحوه سنجش دین‌داری	۳-۶-۶
۱۳۵ نحوه سنجش سرمایه اجتماعی	۳-۶-۷
۱۴۴ نحوه سنجش قانون‌گرایی	۳-۶-۸
۱۴۷ مراحل ساخت پرسشنامه	۳-۷
۱۴۸ اعتبار یا قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری	۳-۸
۱۴۸ پایایی ابزار اندازه‌گیری	۳-۹
۱۴۹ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها	۳-۱۰

فصل چهارم: توصیف و تحلیل داده‌ها

۱۵۰ مقدمه	
۱۵۱ یافته‌های توصیفی	
۱۵۱ ۱-۴ توصیف مشخصه‌های دموگرافیکی	
۱۵۴ ۲-۴ توصیف مشخصه‌های سرمایه اجتماعی	
۱۶۲ ۳-۴ توصیف دین‌داری و معرف‌های آن	
۱۶۵ ۴-۴ توصیف سایر متغیرهای مستقل تحقیق	
۱۷۱ ۵-۴ توصیف قانون‌گرایی و ابعاد آن	
۱۷۴ یافته‌های تبیینی	
۱۷۴ ۶-۴ جنسیت و قانون‌گرایی	
۱۷۵ ۷-۴ سن و قانون‌گرایی	
۱۷۵ ۸-۴ تحصیلات و قانون‌گرایی	
۱۷۶ ۹-۴ وضعیت شغلی و قانون‌گرایی	
۱۷۷ ۱۰-۴ درآمد و قانون‌گرایی	

- ۱۱-۴ - پایگاه اقتصادی - اجتماعی و قانون‌گرایی ۱۷۷
- ۱۲-۴ - نگرش به عدالت توزیعی و قانون‌گرایی ۱۷۸
- ۱۳-۴ - وضعیت آنومی در جامعه و قانون‌گرایی ۱۷۹
- ۱۴-۴ - نگرش به قانون و قانون‌گرایی ۱۷۹
- ۱۵-۴ - احساس نظارت نهادی و قانون‌گرایی ۱۸۰
- ۱۶-۴ - میزان سرمایه اجتماعی و قانون‌گرایی ۱۸۱
- ۱۷-۴ - دین‌داری و قانون‌گرایی و ابعاد قانون‌گرایی ۱۸۲
- ۱۸-۴ - تبیین میزان قانون‌گرایی شهروندان در مدل رگرسیونی بر اساس متغیرهای مستقل ۱۸۳

فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

- ۱-۵ مقدمه ۱۸۵
- ۲-۵ بحث و نتیجه‌گیری ۱۸۶
- ۳-۵ پیشنهادات پژوهشی ۲۰۱
- ۴-۵ پیشنهادات اجرایی ۲۰۲
- ضمیمه ۲۰۵
- منابع و مأخذ ۲۰۹

فهرست جداول

صفحه	عنوان
۹۲	جدول (۱-۲) برخی از تعاریف سرمایه اجتماعی مؤلفه‌ها، موارد کاربرد.....
۹۴	جدول (۲-۲) طرح طبقه‌بندی انواع سرمایه.....
۱۲۸	جدول شماره (۱-۳) معرفی ساختار، نقش و مقیاس صفات مورد مطالعه در پژوهش حاضر.....
۱۳۴	جدول (۲-۳) ابعاد دین‌داری در مدل سنجش گلارک و استارک.....
۱۳۴	جدول (۳-۳) گویه‌های به کار رفته مقیاس دین‌داری و ابعاد آن در پژوهش حاضر.....
۱۴۹	جدول شماره (۴-۳) ضریب آلفای کرونباخ (پایایی سازه‌های پژوهش).....
۱۵۱	جدول (۱-۱-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب جنسیت.....
۱۵۱	جدول (۲-۱-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب سن.....
۱۵۲	جدول (۳-۱-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب تحصیلات.....
۱۵۲	جدول شماره (۴-۱-۴) توزیع فراوانی شغل شهروندان مورد مطالعه.....
۱۵۳	جدول (۵-۱-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب درآمد ماهانه خانواده.....
۱۵۳	جدول (۶-۱-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب وضعیت پایگاه اقتصادی- اجتماعی.....
۱۵۴	جدول شماره (۱-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد آگاهی به قوانین.....
۱۵۵	جدول شماره (۲-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های اعتماد به مجریان قانون.....
۱۵۶	جدول شماره (۳-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد مشارکت اجتماعی.....
۱۵۷	جدول شماره (۴-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد اعتماد بین شخصی.....
۱۵۸	جدول شماره (۵-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد مشارکت مدنی.....
۱۵۹	جدول شماره (۶-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد هنجارهای اجتماعی.....
۱۶۰	جدول شماره (۷-۲-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد احساس امنیت.....
۱۶۰	جدول شماره (۸-۲-۴) مقایسه توزیع پراکندگی نمرات سرمایه اجتماعی و ابعاد آن.....
۱۶۲	جدول شماره (۱-۳-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد اعتقادی دین‌داری.....
۱۶۲	جدول شماره (۲-۳-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد تجربی دین‌داری.....

- جدول شماره (۳-۳-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد پیامدی دین‌داری..... ۱۶۳
- جدول شماره (۴-۳-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد مناسکی دین‌داری..... ۱۶۴
- جدول شماره (۵-۳-۴) مقایسه نمرات توزیع پراکندگی نمرات دین‌داری کل و ابعاد آن..... ۱۶۴
- جدول شماره (۱-۴-۴) توزیع پراکندگی نمرات شهروندان به احساس عدالت اجتماعی..... ۱۶۵
- جدول شماره (۱-۱-۴-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های احساس عدالت توزیعی..... ۱۶۶
- جدول شماره (۲-۴-۴) توزیع پراکندگی نمرات احساس آنومی شهروندان..... ۱۶۷
- جدول شماره (۱-۲-۴-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های احساس آنومی..... ۱۶۷
- جدول شماره (۳-۴-۴) توزیع پراکندگی نمرات نگرش به قانون..... ۱۶۸
- جدول شماره (۱-۳-۴-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های مقبولیت اجتماعی قانون..... ۱۶۸
- جدول شماره (۴-۴-۴) توزیع پراکندگی نمرات احساس نظارت نهادی..... ۱۶۹
- جدول شماره (۱-۴-۴-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های احساس کنترل نهادی..... ۱۷۰
- جدول شماره (۱-۵-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد رفتاری قانون..... ۱۷۱
- جدول شماره (۲-۵-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد شناختی قانون..... ۱۷۲
- جدول شماره (۳-۵-۴) توزیع پاسخگویان بر حسب گویه‌های بعد عاطفی قانون..... ۱۷۳
- جدول شماره (۴-۵-۴) مقایسه توزیع پراکندگی نمرات قانون‌گرایی و ابعاد قانون‌گرایی..... ۱۷۳
- جدول شماره (۶-۴) مقایسه قانون‌گرایی و ابعاد قانون‌گرایی بین شهروندان زن و مرد..... ۱۷۴
- جدول شماره (۷-۴) همبستگی سن با قانون‌گرایی و ابعاد قانون‌گرایی شهروندان..... ۱۷۵
- جدول شماره (۸-۴) همبستگی بین تحصیلات و قانون‌گرایی و ابعاد قانون‌گرایی شهروندان..... ۱۷۶
- جدول شماره (۹-۴) مقایسه میزان قانون‌گرایی شهروندان بر اساس شغل آنان..... ۱۷۶
- جدول شماره (۱۰-۴) همبستگی بین درآمد و قانون‌گرایی و ابعاد قانون‌گرایی..... ۱۷۷
- جدول شماره (۱۱-۴) مقایسه میزان قانون‌گرایی بر اساس طبقات اجتماعی شهروندان..... ۱۷۸
- جدول شماره (۱۲-۴) همبستگی بین عدالت اجتماعی و قانون‌گرایی و ابعاد آن..... ۱۷۸
- جدول شماره (۱۳-۴) همبستگی بین آنومی و قانون‌گرایی و ابعاد آن..... ۱۷۹
- جدول شماره (۱۴-۴) همبستگی بین نگرش به قانون و قانون‌گرایی و ابعاد آن..... ۱۸۰

- جدول شماره (۴-۱۵) همبستگی بین میزان احساس نظارت نهادی و قانون‌گرایی شهروندان ۱۸۰
- جدول شماره (۴-۱۶) همبستگی بین سرمایه اجتماعی و قانون‌گرایی و ابعاد آن ۱۸۲
- جدول شماره (۴-۱۷) همبستگی بین دین‌داری و قانون‌گرایی و ابعاد آن شهروندان ۱۸۳
- جدول شماره (۴-۱۸) ضریب همبستگی چندگانه برای تبیین قانون‌گرایی شهروندان ۱۸۴
- جدول شماره (۴-۱۹) ضرایب متغیرهای باقیمانده در معادله رگرسیونی به روش گام به گام ۱۸۴

فهرست اشکال

صفحه

عنوان

۳۸	شکل (۱-۲) روابط متقابل میان عوامل سه‌گانه رفتار، فرآیندهای شناختی، و محیط.....
۵۲	شکل شماره (۲-۲) پیامدهای رفتار انحرافی در انحطاط جامعه.....
۵۴	شکل شماره (۳-۲) تبیین قانون‌گریزی بر اساس نظریه کنترل اجتماعی هیرشی.....
۷۲	نمایه (۱) انواع تعهد.....
۷۴	نمایه (۲) انواع هنجار.....
۸۳	نمایه (۳) انواع رابطه.....
۱۰۸	شکل (۴-۲) نظریه گرایش فیش باین و آیزن.....
۱۰۹	شکل (۵-۲) مدل گرایش بر حسب ارزیابی و انتظار فایده.....
۱۲۲	شکل (۶-۲) مدل نظری تحقیق.....



فصل اول:

کلیات تحقیق

قدمت قانون به معنای اعم آن به مراحل ابتدایی زندگی انسان بر می‌گردد. زیرا جامعه قبل از پیدایش دولت و قوانین موضوعه و مدون، دارای حقوق فطری و طبیعی بوده است (فخرایی، ۱۳۸۴: ۱۱۱). اصولاً ماهیت زندگی اجتماعی ایجاب می‌کند که برای نظم بخشیدن به روابط انسان‌ها یک سلسله قواعد و هنجارهای مشخص که برای عموم شناخته شده باشد، در میان آن‌ها حاکمیت پیدا کند. در این راستا هر چیزی که بتواند زندگی اجتماعی (به عنوان یک ضرورت اجتناب ناپذیر) را برای انسان کارآمدتر سازد، باید مورد توجه جدی قرار بگیرد. از جمله این پدیده‌ها قانون است که انسان‌ها در پرتو آن می‌توانند در زندگی اجتماعی، با بهره‌مندی از نوعی حقوق طبیعی روابط سازنده‌تری با دیگر اعضای جامعه ایجاد نمایند.

قانون در لغت به معنای رسم، دستور، مقیاس، سوال، طرز و غیره آمده (فرهنگ عمید، ۱۳۷۱: ۹۳۳)؛ و در اصطلاح متداول، قانون به ضابطه کلی گفته می‌شود که بر رفتارهای افراد در عرصه‌های مختلف حاکم است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۹: ۸).

در جوامع معاصر هر اندازه پیشرفت‌های چشمگیری در ابعاد گوناگون زندگی انسان حاصل شود، نیاز به داشتن قوانین پیشرفته بیشتر احساس می‌گردد. از طرف دیگر، در چنین جوامعی، برای اینکه قوانین پشتوانه اجرایی داشته باشند، لازم است مکانیسم‌های مختلفی برای نظارت و کنترل اعمال افراد به کار گرفته شود (فخرایی، ۱۳۸۴: ۱۱۲). بنابراین، می‌توان گفت که محور استحکام و انسجام هر جامعه‌ای توجه به قانون و رعایت آن است و قانون‌پذیری و قانون‌گرایی در جامعه به منزله پذیرش منطق قانون است. با وجود این، برخی از اعضای جامعه با روی گردانی از قانون مرتکب قانون شکنی می‌شوند. برای تبیین این پدیده همانند هر پدیده اجتماعی دیگر دلایل مختلفی از جمله، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و مدیریتی مترتب است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۹: ۸).

این پژوهش با هدف بررسی عوامل اجتماعی موثر بر قانون‌گرایی در بین شهروندان شهر یزد، در پنج فصل تدوین شده است. فصل اول که شامل کلیات تحقیق است به تعریف و بیان مسئله

و اهداف و ضرورت انجام تحقیق و ... اختصاص دارد. در فصل دوم پیشینه و نظریات مرتبط در سه دسته نظریات فلسفی، روان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناختی، چارچوب نظری تحقیق، فرضیات و مدل نظری ارائه شده است. فصل سوم را روش‌شناسی پژوهش تشکیل می‌دهد که در برگزیده مباحثی نظیر تعریف عملیاتی متغیرها و سازه‌ها، روش تحقیق، جامعه آماری، حجم نمونه، روش نمونه‌گیری و اعتبار و پایایی ابزار اندازه‌گیری، خواهد بود. در فصل چهارم به توصیف و تحلیل داده پرداخته شده است. فصل پنجم نیز شامل نتایج و پیشنهادات تحقیق می‌باشد.

در اینجا، بر خود لازم می‌دانم از استادان دانشکده علوم اجتماعی که افتخار شاگردی در محضر ایشان را داشته‌ام، از دوستان و همکلاسی‌هایم به خاطر کمک‌های ارزنده‌شان و همچنین از دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۸ درس روش تحقیق نظری و عملی علوم اجتماعی که در امر جمع‌آوری اطلاعات بنده را یاری نموده‌اند، کمال تشکر و قدردانی نمایم.

۱-۲- تعریف و بیان مسئله:

یکی از ارکان اصلی استقرار جامعه مدنی و تثبیت نظام مردم‌سالار و دموکراتیک و به علاوه، دستیابی به کرامت والای انسانی به چگونگی جهت‌گیری افراد جامعه نسبت به قوانین جاری در سطح خرد و کلان اجتماعی بستگی دارد. به عبارت دیگر اگر جهت‌گیری افراد جامعه نسبت به قوانین جامعه توأم با خوشبینی باشد، قطعاً در چنین فضایی، قانون (Law) به عنوان یکی از پدیده‌های اجتماعی ابزاری است که به کمک آن می‌توان علاوه بر دستیابی به کرامت والای انسانی، به سوی استقرار نظام دموکراتیک گام برداشت و نهایتاً جامعه مدنی را تثبیت نمود. قاعده‌مندی و نظم حاکم بر جهان خلقت قابل انکار نیست، لذا برای ادامه یافتن هستی اجتماعی آدمی، تمکین در برابر قوانین امری غیر قابل انکار است.

بسیاری از فداکاری‌ها، قیام‌ها و انقلاب‌ها برای وضع قوانین مترقی‌تر و استقرار نظم در سطحی بالاتر صورت گرفته است و با گذشت زمان، قوانین متحول شده‌اند تا بتوانند با کاهش پیچیدگی‌های اجتماعی، راه‌آدمیان را برای دستیابی آسان‌تر به نیازها و آرمان‌هایشان هموار سازند.

اما نوع مواجهه آدمیان با قانون و با اصطلاح چگونگی جهت گیری آنها نسبت به قوانین جاری (پذیرش- عدم پذیرش) از معضلاتی است که همواره گریبانگیر نوع بشر بوده و هست و فقط جوامعی توانسته‌اند نظام مردم سالار را تثبیت کرده و به کرامت انسانی دست یابند که با اتخاذ تدابیری منطقی شرایطی را برای استقرار قانون و پذیرش آن فراهم کرده باشند (چلبی و مظفری زوارکی: ۱۳۸۴، ۵).

واضح است که عدم وجود مقررات و قوانین، نظم و امنیت هر جامعه‌ای را تهدید می‌کند و باعث سلب آرامش و آسایش افراد جامعه می‌شود. قانون به زندگی اجتماعی انسان معنا می‌بخشد و زندگی را با آسایش، امنیت و عدالت توأم می‌سازد و به تبع آن نظم و ثبات اجتماعی را در جامعه تحقق می‌بخشد.

همان‌گونه که پیش از این نیز ذکر شد، قانون در لغت به معنای رسم، دستور، مقیاس، سؤال، طرز و غیره آمده (فرهنگ عمید، ۱۳۷۱: ۹۳۳)؛ و در اصطلاح متداول، قانون به ضابطه کلی گفته می‌شود که بر رفتارهای افراد در عرصه‌های مختلف حاکم است (دانایی فرد و همکاران، ۱۳۸۹: ۸). قانون‌پذیری و قانون‌گرایی در جامعه به منزله گرایش آگاهانه، داوطلبانه و ارادی اکثریت قریب به اتفاق مردم از قوانین و مقررات موجود و عمل به آنها است (صداقت، ۱۳۸۴: ۷۹). هم‌چنین قانون‌گرایی، میزان اهمیتی است که شهروندان برای قانون قائل می‌شوند و با شاخص‌هایی چون نگرش مثبت به قانون، کاهش ارتکاب جرایم و تخلفات، افزایش مشارکت اجتماعی و بالا بودن انسجام و وحدت اجتماعی، قابل شناسایی است (محسنی، ۱۳۸۸: ۵).

گرایش به قانون، معمولاً در سه بعد رفتاری صورت می‌پذیرد: اول بعد آمادگی جسمی بدن برای پذیرش محرک‌های بیرونی و تبدیل آن به عمل، دوم بعد فکر و آگاهی انسان که این مسئله را در ذهن خود تداعی می‌کند که تشخیص دهد که یک امر خاص خوب است یا بد. سوم در بعد احساسی که در آن آدمی بر اساس احساس و نه بر مبنای تفکر و حسابگری، نسبت به پدیده‌های اطراف خود قضاوت‌ها و واکنش‌های ارزشیابی کننده نشان می‌دهد. بعد فکری و احساسی در علوم اجتماعی و شهروندی بیشتر مورد نظر می‌باشد.